

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра інформатики та кінезіології

Свістельник І. Р.

ЛЕКЦІЯ 2

**Державні органи інформаційної діяльності. Електронні системи відкритого
доступу. Мережа інтернет. Електронні бібліотеки, можливості їх
використання**

з навчальної дисципліни

„Інформаційна культура студента”

**Галузь знань 24 "Сфера обслуговування"
спеціальність 242 "Туризм"
факультет туризму**

ТЕМА 2. Державні органи інформаційної діяльності. Електронні системи відкритого доступу. Мережа інтернет. Електронні бібліотеки, можливості їх використання

Інформаційна діяльність є невід'ємною частиною всіх сфер суспільного життя. Вона має певну мету і завдання, для реалізації яких існують конкретні засоби, що сприяють отриманню необхідних результатів. У нашій державі існують спеціальні інформаційні установи, що складають систему інформаційного забезпечення користувачів документальною інформацією універсального, галузевого, проблемно-тематичного змісту. Створюються також умови для здобуття професійної освіти в цій галузі — підготовка фахівців для роботи в органах інформації. Водночас інформаційні структури формуються як органічні складові багатьох установ та організацій. Інформаційна діяльність охоплює всі галузі науки, освіти, виробництва, а також економіку, політику, культуру, техніку, галузь фізичної культури і спорту тощо.

Науково-інформаційна діяльність є ключовим напрямом інформаційної діяльності. Вона має свій предмет і методи дослідження, що відображено у Законі України „Про науково-технічну інформацію” (1993). Науково-інформаційна діяльність визначена у цьому Законі як „сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави у науково-технічній інформації, полягає в її збиранні, аналітико-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні”. *Об'єктом науково-інформаційної діяльності є наукова інформація, яка відображає відомості про досягнення науки, техніки, виробництва, одержані в результаті науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності.*

В Україні науково-інформаційна діяльність здійснюється загальнодержавними, галузевими, регіональними органами науково-технічної інформації та інформаційними службами в установах, організаціях, навчальних закладах тощо. Провідною науковою організацією у галузі інформаційної діяльності та видавничої справи є *Книжкова палата України* імені Івана Федорова.

Книжкова палата України імені Івана Федорова. Створена головою Ради Народних Міністрів Української Народної республіки В. Винниченком за поданням Міністра народної освіти УНР професора І. Огієнка 24 січня 1919 року. Організована для забезпечення інтересів держави у нарощенні інтелектуального потенціалу, сприяння розвитку національної культури, науки й освіти, книговидавничої та бібліографічної справи, комплектування й зберігання всієї друкованої продукції – документальної пам'яті України. Серед її завдань – проведення наукознавчих, книгознавчих та бібліографічних досліджень; створення автоматизованої інформаційно-бібліографічної мережі України, баз даних бібліографічної та реферативної інформації; видання бібліографічних покажчиків, реферативних журналів, науково-аналітичних

оглядів. Книжкова палата здійснює бібліографічну реєстрацію та централізовану каталогізацію всіх без винятку видів видань, вивчає книжковий ринок, аналізує тенденції розповсюдження видавничої продукції, комплектує і зберігає повний і недоторканий фонд Державного архіву друку, розробляє і здійснює контроль за дотриманням стандартів України суб'єктами видавничої справи тощо. Книжкова палата зберігає газети, журнали, плакати, книги та інші друковані матеріали, видані на території України, починаючи з 1917 року.

Виняток становлять лише інформаційні видання Західної України, яка була приєднана до України 1939 року, та інформаційні видання Автономної Республіки Крим (у складі України з 1954 року).

Ще однією важливою державною організацією, яка здійснює інформаційне, аналітичне, консультаційне та організаційне забезпечення наукової, виробничої, економічної діяльності та ведення баз даних, є *Український інститут науково-технічної експертизи та інформації* (УкрІНТЕІ).

Український інститут науково-технічної експертизи та інформації. УкрІНТЕІ створено з метою здійснення та наукового супроводу заходів з реалізації державної політики у сфері науково-технічної експертизи, науково-технічної інформації, інноваційної діяльності та трансферу технологій. Місія інституту полягає у забезпеченні наукового, науково-технічного та інноваційного розвитку шляхом експертної, інформаційної та консалтингової підтримки.

Напрями діяльності інституту є наступними:

- наукові дослідження та науково-технічні розробки;
- організація та проведення наукової та науково-технічної експертизи;
- збір, аналіз та поширення науково-технічної інформації;
- управління інтелектуальною власністю;
- супровід трансферу технологій;
- електронна бібліотека дисертацій;
- школа наукових стартапів;
- музей науки.

В УкрІНТЕІ функціонує власний інтернет-портал на базі потужного веб-сервера, що дозволяє максимально швидко отримувати нову інформацію в галузі науки, техніки та економіки, а також одночасно оперативно надавати на вітчизняний та зарубіжний ринки відомості щодо новітніх технологій, бізнес-проектів тощо.

Науково-інформаційна діяльність України реалізується завдяки двом процесам:

перший – створення нових знань із застосуванням спеціально опрацьованих інформаційних ресурсів;

другий – взаємодія отриманих нових знань чи інформаційних ресурсів з користувачем, перетворення інформаційних ресурсів в інформаційний продукт завдяки процесу аналітико-синтетичного опрацювання інформації та одержання нової інформації – інформації нового змісту, нового знання у формі інформаційного продукту або послуги.

У науково-інформаційній діяльності можна виокремити напрями, які забезпечують функціонування багатьох інформаційних установ: формування інформаційних ресурсів, інформаційне забезпечення користувачів, видавнича діяльність. Формування інформаційних ресурсів забезпечує підтримку бази даних науково-інформаційної діяльності. Під час підготовки інформаційного продукту виконується комплекс заходів з аналітико-синтетичного опрацювання інформації, створення інформаційно-пошукових систем, оновлення та актуалізації інформаційних ресурсів. Організаційним процесом доведення нової інформації до користувача є поширення досягнень науки.

Усі методи інформаційної діяльності ґрунтуються на використанні аналітико-синтетичного методу опрацювання першоджерел для отримання інформації, а також її класифікації, оцінки, аналізу та узагальнення. Формами аналітико-синтетичного опрацювання інформації прийнято вважати анотування, реферування тощо, методом – інформаційний аналіз та інформаційний синтез. Інформаційний аналіз передбачає змістове опрацювання інформації, а інформаційний синтез – процес узагальнення інформації, отриманої в результаті інформаційного аналізу. Результати синтезу можуть бути різними: бібліографічний опис, анотація, реферат, огляд.

У структурі інформаційної діяльності вагоме значення належить оглядово-аналітичній діяльності. Мета цього напрямку — інформаційне забезпечення управлінських рішень і створення системи інформаційної підтримки базової діяльності користувачів інформації. Основним засобом виконання цих завдань є підготовка оглядової інформації, що дозволяє систематизовано та узагальнено оцінити стан певної галузі науки, техніки, виробництва, культури, освіти (досягнутий рівень, тенденції та перспективи розвитку, організаційно-економічну ситуацію тощо), галузі фізичної культури і спорту. Підготовка оглядової інформації ґрунтується на основних процесах опрацювання інформаційних джерел, головними серед яких є виокремлення і систематизація відомостей та кількісних даних, які характеризують різні аспекти стану розглянутого об'єкта; оцінка новизни, достовірності відібраних даних, їх доповнення та уточнення; логічне переосмислення отриманих даних з метою одержання нової інформації щодо стану певної галузі, визначення досягнутого рівня, тенденцій і перспектив розвитку.

Електронні системи відкритого доступу до інформації

Однією з тенденцій сучасної наукової комунікації є міжнародний рух за відкритий доступ – рух за вільний та безперешкодний онлайн доступ до наукових та освітніх матеріалів. Передумовами виникнення руху за відкритий доступ стали зростання цін на наукові журнали та інтенсивний розвиток

інформаційних технологій. Наукову дискусію про те, щоби пришвидшити розвиток науки в глобальному вимірі розпочали вести ще з середини ХХ ст. у США. В 1991 р. було створено перший відкритий архів з фізичних та комп'ютерних наук, відомий сьогодні як ArXiv (arXiv.org). У 1998 році пройшов Американський науковий форум з відкритого доступу (American Scientist Open Access Forum), на якому науковці обговорювали проблеми доступу до наукової інформації. Однією з таких проблем була проблема високої вартості передплати наукових журналів, яка щороку зростала. У 2001 р. 34 тис. науковців підписали Лист до видавців наукових журналів, у якому оголосили про ідею відкритого доступу до інформації. У 2002 р. було оприлюднено Будапештську ініціативу відкритого доступу (ВОАІ) з формулюванням поняття відкритого доступу: безкоштовний онлайн доступ до наукової інформації та літератури; вільне використання інформації для проведення наукових досліджень; дотримання авторських прав на наукову продукцію та дотримання прав по посилання й цитування інформації.

Сьогодні відкритий доступ реалізується двома шляхами: через архіви вільного доступу – електронні бібліотеки (формують електронні репозитарії) та журнали відкритого доступу.

Мережа інтернет

Мережа інтернет з'явилася наприкінці 60-х, на початку 70-х років ХХ століття в результаті об'єднання мережі Міністерства оборони США з різноманітними радіо- і супутниковими мережами. Тепер мережа інтернет – це всесвітня комп'ютерна мережа, яка зв'язує комп'ютерні мережі та окремі комп'ютери й використовує стек протоколи TCP/IP для передачі інформації між користувачами.

Складовими інтернету є мережі різного масштабу: великі національні магістральні мережі, регіональні і локальні мережі. Вони з'єднані між собою на великі відстані, можуть перекривати одна одну, завдяки чому інтернет забезпечує стійкий зв'язок.

Комп'ютери, які працюють в мережі інтернет, називають вузлами (іноді хостами). Інтернет взагалі можна уявити як множину вузлів, кожен з яких зв'язаний каналами зв'язку з іншими. Серед вузлів є такі, що надають послуги іншим комп'ютерам — сервери. Наприклад, під час отримання електронної пошти ви звертаєтесь до поштового серверу, переглядаєте будь-яку Web-сторінку, зв'язуєтесь з певним Web-сервером.

Для приєднання до мережі інтернет необхідно встановити на персональному комп'ютері спеціалізоване програмне забезпечення, підключити пристрій для прийому/передачі даних (модеми різних типів), та оформити договір з провайдером.

Електронні бібліотеки, можливості їх використання

Електронна бібліотека – це набір електронних ресурсів і технічних можливостей для створення, пошуку і використання інформації. Вона є розширеною системою зберігання або вилучення інформації з цифровими даними будь-якого типу (текст, зображення, звуки; статистичні або динамічні зображення) в розподілених мережах. Електронна бібліотека – це база даних, яка містить інформаційні об'єкти в різних форматах, надає безпосередній доступ спільноті користувачів і має такі характеристики: універсальний інструмент доступу (наприклад, каталог), який дозволяє здійснювати пошук і отримання інформації по всій базі даних; організовані технічні процедури, за допомогою яких можна поповнювати базу даних згідно з політикою формування фондів. Електронні бібліотеки відрізняються від традиційних тим, що використовують електронний формат видань та забезпечують доступ до віддаленого ресурсу за допомогою комп'ютерних технологій.

Сучасні інформаційні технології дозволили перетворювати інформацію в електронну форму і створювати принципово нові види інформаційних ресурсів, які зберігаються в електронних бібліотеках. Організація доступу до джерел інформації в електронній формі стала однією з найважливіших завдань інформаційного обслуговування науки та освіти.

Рекомендована література:

1. Свістельник І. Р. Електронний репозитарій як складова інформаційно-освітнього простору вищого навчального закладу фізкультурного профілю / Свістельник І. Р. // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2015. – № 3(47). – С. 107 – 110.
2. Український інститут інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uipv.org/ua/zagvid.html>
3. Відкритий доступ до наукової інформації: хто, для чого і як [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/1634-2>
4. Інформаційне суспільство як новий етап розвитку суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2017/>